

ВИНЯТКИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ НА ПУБЛІЧНИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНИ, США, ПОЛЬЩІ ТА ФРН ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АНАЛІЗУ СТАТТІ 6 КОВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Ковальська Д. Т.

*аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
юридичного факультету*

*Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

1. Аналіз винятків, передбачених у §1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Відповідно до §1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах :моралі; громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві; якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя. Якщо мають застосовуватись один чи кілька винятків, тоді судові органи мають не зобов'язання, а право провадити закрите судове засідання, якщо вважають таке обмеження виправданим (*Тоєва проти Болгарії*). Незважаючи на те, що у кримінальному судочинстві публічність є цілком очікуваною, іноді, з огляду на статтю 6, може бути необхідно обмежити прозорість і публічність провадження, наприклад, для захисту свідка або його приватного життя, або ж для сприяння вільному обміну інформацією і думками в інтересах правосуддя (*В. і Р. проти Сполученого Королівства, § 37*).

У кримінальному провадженні проблеми безпеки трапляються часто, але справи, у яких вони виправдовують заборону присутності громадськості під час судового розгляду, скоріше рідкісні (*Рієран проти Австрії, § 34*). Заходи безпеки мають бути суворо регламентовані відповідно до принципу необхідності. Судові органи повинні передбачити усі можливі рішення, які гарантували б спокій і безпеку в приміщенні суду, і мають обирати скоріше менш, ніж більш суворий захід, якщо він дозволяє досягти тієї ж мети (*Krestovskiy проти Росії, § 29*) [1, с. 34].

Варто зауважити, що обмеження стосуються преси та публіки. Доцільно з'ясувати визначення цих понять на рівні національного законодавства, оскільки ні Конвенція, ні наукові праці, правові тлумачення не передбачають пояснень. В Законі України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» під друкованими засобами масової інформації (пресою) розуміються періодичні і такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію [2, ч. 1, ст. 1]. Чинний Закон СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації» містить наступне: під засобами масової інформації розуміються газети, журнали, теле – і радіопрограми, кінодокументалістика, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації. Засоби масової інформації репрезентуються редакціями періодичної преси, теле – і радіомовлення (інформаційними агентствами, іншими установами, які здійснюють випуск масової інформації посилянь [3, абз. 2, 3, ст. 2]. Очевидно, в § 1 статті 6 Конвенції в контексті обмеження принципу публічності йде мова саме про суб'єктів реалізації засобів масової інформації (преси). Відсутність конкретизації даного поняття зумовлює, з одного боку, науковий інтерес для дослідження з метою уточнення даної норми. З іншого – неправильне тлумачення такої.

Законодавці України не вважають за необхідність застосування поняття «публіка» до жодного із нормативно – правових актів України, що, у свою чергу, не є прогалиною чи помилкою у законодавстві. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає «публіку» як людей, що перебувають де – небудь як глядачі, слухачі, відвідувачі посилянь [4, с. 85].

Винятки у реалізації права особи на публічний розгляд кримінального провадження, передбачені в § 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є вичерпним.

2. Порівняльно-правова характеристика винятків у реалізації права особи на публічний розгляд кримінального провадження України, США та держав Європи.

Передусім слід вказати, що винятки при реалізації, в першу чергу, мають положення загально-правових процесуальних принципів і стосуються вони можливості обмеження конституційних прав та свобод особи у визначених законом випадках, порядку і межах, та пов'язані, головним чином, із встановлення об'єктивної істини у кримінальній справі. Дана ситуація не є випадковою. Це забезпечує ефективне балансування між особистими інтересами окремих осіб і публічними інтересами, які представляють уповноважені органи (чи посадові особи) [5, с. 111].

В національному законодавстві винятки у реалізації права особи на публічний розгляд кримінального провадження передбачені безпосередньо ч. 2 ст. 27 КПК України : Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках (авт. – перелік таких випадків є вичерпним): 1) якщо обвинувачем є неповнолітній (згідно п. 12 ст. 3 КПК України, неповнолітня особа – малолітня особа (дитина до досягнення нею 14 років) ,а також дитина у віці від 14 до 18 років); 2) розгляду справи про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (Розділ IV Особливої частини КК України); 3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставини, які принижують гідність особи; 4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом *державна таємниця* , регулюється Законом України «Про державну таємницю»; *інформація про особу* – ст.ст. 21,31 Закону України «Про інформацію»; *комерційна таємниця* – ст. 505 Цивільного кодексу України, *адвокатська таємниця* – ст. 9 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; *лікарська таємниця* – ст. 40 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я», ст. 6 Закону України «Про психіатричну допомогу», ст. 286 ЦК України; *таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції* – ст. 31 Конституції України, ст. 306 ЦК України; *таємниця усиновлення* – ст. 228 Сімейного кодексу України; *таємниця страхування* – ст. 40 Закону України «Про страхування»; *банківська таємниця* – ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність»; *професійна таємниця* – ст. 20 Закону України «Про Рахункову палату»; *таємниця слідства* – Закон України «Про оперативно – розшукову діяльність»); 5) необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні.

В ході аналізу законодавства США зрозуміло, що в нормах писаного права , яке регулює кримінальні процесуальні відносини безпосередньо не передбачено винятків з реалізації права особи на публічний розгляд кримінального провадження. Зауважу, що право особи на публічний судовий розгляд кримінального провадження закріплено у поправці 6 Конституції США: При всякому кримінальному переслідуванні обвинувачений користується правом на швидкий і відкритий суд безсторонніх присяжних зі Штату чи з того округу, в якому скоєно злочин і який має бути наперед визначений законом, а також правом знати про суть та підстави звинувачення; правом на очну ставку з людьми, що свідчать проти нього; правом на примусовий виклик

корисних для нього свідків, а також на допомогу правника для свого захисту [6, с. 855].

В законодавстві **Республіки Польща**: ч. 1,2 ст. 125 Конституції Польської Республіки передбачено винятки права особи на публічний судовий розгляд кримінального провадження: Відмова від відкритого розгляду справи можлива з моральних причин, з міркувань безпеки держави і публічного порядку, а також з метою охорони приватного життя сторін або іншого важливого приватного інтересу [7, с. 24]. Окрім того, у ст. 355 «Принцип відкритого слухання» Розділу 42 КПК Польщі визначено, що обмеження відкритості визначаються законом [8, с. Rozdział 42Art. 335].

Законодавство **ФРН** : §169 Закону ФРН «Про Судочинство» 1877 року передбачає винятки принципу гласності : Судовий розгляд може бути негласним у таких передбачених законом випадках: якщо виникає небезпека державної безпеки, публічного порядку або моралі, якщо йдеться про розголошення відомостей про особисте життя підсудних або свідків, відомостей, які складають комерційну, виробничу, винахідницьку, податкову таємницю, якщо неправомірне розголошення таємниці може сприяти покаранню в кримінальному порядку свідків і експертів, якщо допитують осіб, які не досягли 16-річного віку. На основі §48 Закону про суди у справах неповнолітніх всі справи цієї категорії розглядаються в закритих судових засіданнях, включаючи проголошення вироку [9, с. 144].

Можна зробити висновок, що порівняльний аналіз кримінальних процесуальних норм в контексті права особи на публічний розгляд кримінального провадження національного законодавства та відповідного США, Польщі та ФРН визначає, що найбільш повно винятки реалізації права особи на публічний судовий розгляд кримінального провадження висвітлено в національному законодавстві: законах України (ст. 129 Конституції України, статті 27 КПК України, ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Закону України «Про доступ до судових рішень» та інші).

Література:

1. Довідник із застосування статті 6 Ковенції – Право на справедливий суд (кримінально – правовий аспект), С. 34. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf

2. Ч. 1 ст. 1 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», документ 2782_XII, редакція від 07.03.2020

3. Абз. 2, 3 ст. 2 Закону України СРСР «Про пресу та інші засоби масової інформації», документ v1552400 – 90, введений в дію від 01.08.1990 року

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел.– 5-те вид.–К.; Ірпінь : Перун, 2005. – ISBN 966-569-013-2.

5. Кочура А.В. Винятки у реалізації принципів кримінального процесу, що передбачені кримінально – процесуальним законом // Європейські перспективи. – 2010. – № 4. – С. 111, 112.

6. Тіндалл, Джордж Бравн. Історія Америки [Текст] / Д. Б. Тіндалл, Д.Е. Шай. – 6-вид. – Львів : Літопис, 2010. – С. 855.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.archive.org/web/20111106024013/http://www.litopys.lviv.ua/katalog/pdf/US_Constitution.pdf

7. Конституція Польської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В.М.Шаповал – К.: Москаленко О.М., 2018 – С. 24.

8. Rozdział 42 Art. 355; Kodeks postępowania karnego – Dz.U.2018.1987 t.j.– wersja od: 8 lipca 2019 r URL:<https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzuziennik-ustaw/kodeks-postepowania-karnego-16798685>

7. LoweRosenberg. Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz: Grosskommentar / 22 Aufl. Berlin; N. Y., 1971. – Bd. 2. – S. 144

ЮРИДИЧНА ГЕРМЕНЕВТИКА В СИСТЕМІ МЕТОДІВ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Комар А. О.

*студентка 2 курсу магістратури
факультету права, економіки та кібербезпеки
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: Манько Д. Г.
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
факультету права, економіки та кібербезпеки
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Право, як складний соціальний феномен сьогодення, потребує постійного аналізу та вдосконалення. Зокрема, все більш актуальним є дослідження сучасного законодавства, увага на яке зосереджена як